

Потравка Л. А.

Херсонский государственный аграрный университет

ОЦЕНКА СИНЕРГЕТИЧЕСКОГО ЭФФЕКТА СТРУКТУРНЫХ ТРАНСФОРМАЦИЙ АГРОПРОДОВОЛЬСТВЕННОГО СЕКТОРА УКРАИНЫ

Резюме

Исследованы теоретические и методические основы оценки синергетического эффекта структурных преобразований агропродовольственного сектора Украины. Определена эффективная методика расчета синергетического эффекта. Доказана эффективность новой синергетической парадигмы в области экономической науки.

Ключевые слова: синергетический эффект, структурная трансформация, интеграция, эффективность системы.

Potravka L. O.

Kherson State Agraricualtural University

SYNERGY STRUCTURAL TRANSFORMATIONS AGRICULTURAL SECTOR UKRAINE

Summary

It's researched the theoretical and methodological foundations of structural transformations estimating in agricultural sector of Ukraine. There is defined effective method of calculation of synergy. The efficiency of the new synergetic paradigm in the field of economics is proved.

Keywords: synergetic effect structural transformation, integration, system efficiency.

УДК 330.322

Ржепішевська В. В.

Дяченко А. Г.

Полтавський національний технічний університет імені Юрія Кондратюка

ОСОБЛИВОСТІ ІНВЕСТИЦІЙНОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ БІЗНЕС-СЕРЕДОВИЩА УКРАЇНИ

Досліджено місце України у світовому рейтингу країн за станом їх розвитку. Проаналізовано динаміку руху інвестиційних потоків з та в Україну. Визначено країни-інвестори і країни – отримувачі інвестицій, а також ступінь їхньої участі в даному процесі.

Ключові слова: інвестиції, інвестиційний клімат, інвестиційна привабливість, сальдо інвестиційної діяльності.

Постановка проблеми. В усі часи інвестиційний клімат був одним із головних факторів загальноекономічної ситуації в країні. Ефективна інвестиційна діяльність слугувала важливим важелем підйому економіки країни. Нині, враховуючи складну економічну та політичну ситуацію в Україні, складно говорити про її інвестиційну привабливість та про достатнє інвестиційне забезпечення розвитку бізнесу, поліпшення бізнес-середовища.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Дослідження проблематики залучення іноземних інвестицій, різних аспектів інвестиційної привабливості України постійно знаходять відображення у працях як вітчизняних, так і зарубіжних учених, серед яких: В. Антонов, В. Девідсон, М. Діба, В. Кравців, В. Литвинова, Т. Майорова, М. Мельник, С. Онишко, Ф. Фабозци, В. Швець та ін. [1-6]. Однак, враховуючи постійні зміни у макросередовищі та певні дії уряду щодо співпраці із країнами Європи та світу, виникає потреба у моніторингу інвестиційного середовища та визначенні перспектив поліпшення інвестиційної привабливості України.

Метою статті є дослідження факторів, що визначають привабливість ведення бізнесу в Україні для іноземних інвесторів, проведення аналізу інвестиційних потоків України.

Виклад основного матеріалу. На сучасному етапі розвитку економіки України виникла об'єктивна необхідність активізації інвестиційної діяльності. Для залучення інвестицій у вітчизняні компанії вони мають бути інвестиційно привабливими та мати достатньо високий інвестиційний потенціал. Проте нині в Україні склалася ситуація, за якої для задоволення потреб в інвестуванні недостатньо внутрішніх ресурсів, тому інвестиційна політика держави має бути спрямована на створення сприятливих умов для залучення іноземних інвестицій. Розглянемо Україну з погляду інвестиційної привабливості для іноземних інвесторів та проведемо аналіз руху інвестиційних ресурсів за останні роки.

Журнал «Форбс» визначив рейтинг (місце) України серед 146 країн світу за такими економічними показниками:

- свобода торгівлі – 40 місце;
- свобода доступу до ресурсів – 47 місце;
- захист власності – 105 місце;
- інновації – 80 місце;
- технології – 84 місце;
- захист інвестицій – 97 місце;
- корупція – 129 місце;
- свобода інформації – 82 місце;
- податкове навантаження – 86 місце;
- темпи розвитку ринку – 88 місце [7].

Загалом, за даними журналу, на 1 грудня 2014 року Україна посідає 88 місце за привабливістю ведення бізнесу. В даному рейтингу Україна поступається таким країнам, як Польща, Сербія, Туніс, проте знаходиться вище за Бразилію, Індію та Росію.

Крім цього, журнал «Форбс» відзначив такий рівень загальноекономічних показників розвитку України станом на 1 грудня 2014 року:

- зростання ВВП – 0,4%;
- торговий баланс – -6,8%;
- населення – 44,3 млн осіб;
- частка зовнішніх боргів у ВВП – 41%;
- рівень безробіття – 8%;
- рівень інфляції – 0,7% [7].

Отже, сильними сторонами нашої держави є свобода торгівлі та свобода доступу до ресурсів, за ними країна займає 40 та 47 місце відповідно. Інновації, технології та свобода інформації мають достатній рівень (80, 84 та 82 місця відповідно). За податковим навантаженням Україна посідає 86 місце, проте даний показник покращився порівняно з попереднім роком, а отже, зміни відбуваються у правильному напрямі. Але існують і фактори, які значно знижують інвестиційну привабливість України. Це насамперед рівень корупції та захист власності за даними показниками Україна займає лише 129 та 105 місце відповідно. Захист інвестицій має недостатній рівень – лише 97 місце.

Загалом, Україна має достатньо високий потенціал для розвитку та залучення інвестицій. Але щоб перетворити цей потенціал на реальні зміни, варто побороти корупцію та змінити законодавство, спрямувавши його на захист власності та інвестицій.

Іноземними інвесторами України є такі міжнародні організації, як Міжнародний валютний фонд та Світовий банк.

Україна приєдналася до Світового банку в 1992 році. За цей час вкладення банку в нашу країну склали близько 9 млрд дол. США. Ці кошти були використані на реалізацію 45 проектів і програм.

За даними Світового банку, станом на 5 жовтня 2015 року щодо ситуації в Україні встановлено: інфляція склала 12%, хоча раніше очікуване значення цього показника складало лише 7,5%. Але відзначається той факт, що реформи, які нині проводяться в Україні, дозволять знизити даний показник до прийнятного рівня. Крім цього, Світовим банком зазначено, що з 2016 року очікується покращення платіжного балансу та прискорення темпів економічного розвитку країни через стимулювання експорту та імпорту продукції [8]. Ілюстрацію тенденції зміни інфляції зображено на рисунку 1.

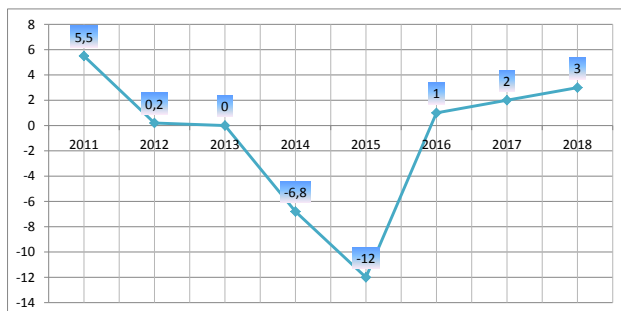

Рис. 1. Тенденції розвитку економіки України (за рівнем інфляції) у 2011–2018 рр. за даними Світового Банку [8]

Поточний портфель інвестиційних проектів Світового банку в Україні становить 2,7 млрд дол. США, з яких близько 2 млрд дол. США неосвоєних. Інвестиційний портфель реалізується через 9 проектів, спрямованих на поліпшення основних суспільних послуг, що безпосередньо приносять користь населенню у таких сферах, як водопостачання, санітарія, опалення, стан доріг, соціальний захист та охорона здоров'я, а також розвиток приватного сектора [8].

Далі, використовуючи дані Державної служби статистики України [9], проведемо аналіз інвестиційних потоків, що надходять в Україну та виходять з неї (табл. 1).

Таблиця 1
Інвестиції з та в Україну за 2002–2015 роки, млн дол. США

Роки	Інвестиції в Україну	Інвестиції з України	Сальдо
2002	5 339,0	143,9	5 195,1
2003	6 657,6	163,5	6 494,1
2004	8 353,9	175,9	8 178,0
2005	16 375,2	218,2	16 157,0
2006	21 186,0	221,5	20 964,5
2007	29 489,4	696,1	28 793,3
2008	35 723,4	6 198,6	29 524,8
2009	40 026,8	6 223,3	33 803,5
2010	44 708,0	6 871,1	37 836,9
2011	49 362,3	6 898,0	42 464,3
2012	54 462,4	6 481,9	47 980,5
2013	58 156,9	6 575,3	51 581,6
2014	45 916,0	6 352,2	39 563,8
2015*	42 851,3	6 254,4	36 596,9

* дані вказані за I півріччя 2015 року та без урахування тимчасово окупованої Автономної Республіки Крим та зони АТО

Для кращого розуміння інформації, наведеної у таблиці 1, покажемо графічно динаміку надходження інвестицій в Україну, розмір інвестицій з держави, а також сальдо інвестиційної діяльності (рис. 2-4).

Аналізуючи динаміку інвестицій в економіку України протягом 2002–2015 рр. (рис. 2), необхідно зазначити, що їхній обсяг зростає у період з 2002 по 2013 роки у 10 разів. У подальший період обсяг інвестицій починає скорочуватися і досягає мінімального за останні 5 років рівня – 42851,3 млн дол. США у 2014 році. Така тенденція зумовлена політичними факторами, а також подіями 2013 року, що призвели до різкої зміни влади в країні.

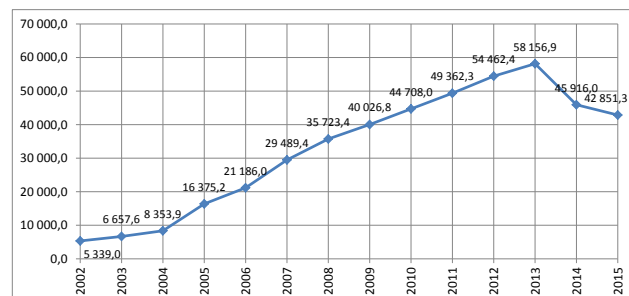

Рис. 2. Динаміка обсягу інвестицій в економіку України за 2002–2015 рр.

Залучення інвестицій у державу є необхідним фактором для здорового розвитку економіки, проте це не є єдиним джерелом заробітку. Країна також

вкладає свої кошти закордон для приросту наявних у неї фінансових ресурсів. Розглянемо потік інвестицій з України за 2002–2015 рр. (рис. 3).

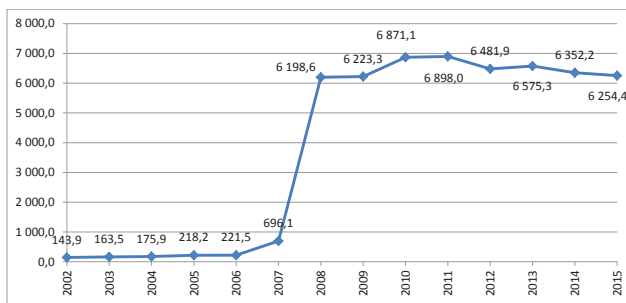

Рис. 3. Динаміка інвестиційних потоків з України за 2002–2015 рр.

Динаміка обсягу інвестицій з України має чітку тенденцію до поділу на 2 періоди: з 2002 по 2007 рр. та з 2008 по 2015 рр.

У період з 2002 по 2007 рр. розмір інвестицій коливається в межах 143,9 (2002 р.)–221,5 (2006 р.) млн дол. США. У цьому періоді виділяється лише 2007 р., в якому інвестиції склали 696,1 млн дол. США.

У період з 2008 по 2015 роки обсяг інвестицій з України зріс у 10 разів і склав близько 6250–6900 млн дол. США. Проте і в цих межах є певні мікротенденції: з 2008 по 2011 рр. обсяг інвестицій зростає на 699,6 млн дол. США (з 6198,6 до 6898,2 млн дол. США), а з 2012 по 2015 рр. скорочується на 227,5 млн дол. США (з 6481,9 до 6254,4 млн дол. США). Причиною такого стрімкого зростання є фінансова криза і бажання власників капіталу вивести його із країни.

Завершуючи аналіз динаміки інвестування з та в Україну протягом 2002–2015 рр., зобразимо графічно зміну загального сальдо інвестиційної діяльності України за зазначений період (рис. 4).

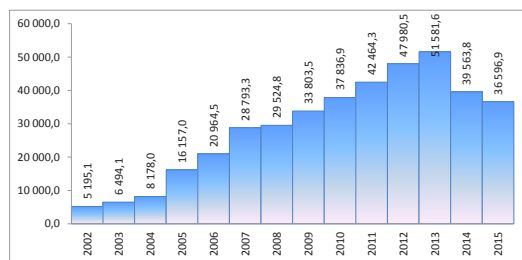

Рис. 4. Сальдо інвестицій України за 2002–2015 рр.

Баланс інвестицій України зміщений у бік залучення коштів в країну, тому сальдо інвестиційної діяльності є позитивним. Тенденція зміни сальдо є аналогічною до динаміки інвестицій в Україну за 2002–2015 рр. У період з 2002 по 2013 рр. розмір сальдо інвестиційної діяльності країни постійно зростає: з 5195,1 млн дол. США у 2002 р. до 51581,6 млн дол. США у 2013 р. У 2014–2015 рр. спостерігається скорочення сальдо на 12017,8 млн дол. США.

Далі проведемо аналіз надходження інвестицій в Україну в розрізі держав-інвесторів (табл. 2).

Варто зазначити, що в Україні існує чимало компаній, що у своїй діяльності використовують офшорні зони для виведення та введення капіталу в країну. У таблиці 2 ці офшорні зони представлені Кіпром та Віргінськими островами. Через ці

Таблиця 2

Країни, що інвестували в економіку України у 2015 році (прямі іноземні інвестиції) [3]

Країна	Сума, млн дол. США
Кіпр	12274
Німеччина	5489
Голландія	5108
Російська Федерація	2686
Австрія	2354
Великобританія	1954
Віргінські острови	1873
Франція	1539
Швейцарія	1371
Італія	967
США	695
Польща	791
Угорщина	562
Інші країни	5189
Разом	42852

зони відбулися найбільші вливання інвестицій в країну (загалом – 14147 млн дол. США). Проте ці суми не ілюструють те, які країни насправді інвестують, оскільки керуються дані потоки компаніями, що базуються в Україні.

Головною країною-інвестором в економіку України (якщо не враховувати офшорну зону Кіпр) у 2015 р. є Німеччина з показником 5489 млн дол. США. Друге місце посідає Голландія, її вкладення в економіку нашої країни складають 5108 млн дол. США. На четвертому місці зі значним відставанням від лідерів даної групи – Російська Федерація з вкладеннями 2686 млн дол. США. Незначно від неї відстає Австрія з вкладеннями у розмірі 2354 млн дол. США. Шістку найбільших країн-інвесторів завершує Великобританія з вкладеннями у розмірі 1954 млн дол. США.

Також значний інвестиційний вклад в Україну в 2015 р. здійснили такі країни, як Франція, Італія, Швейцарія, США, Польща та Угорщина. Загальна сума їх інвестування склала 5925 млн дол. США. Загальні інвестиційні вкладення інших країн світу в економіку України складають 5189 млн дол. США. Проілюструємо наведені вище показники графічно (рис. 5).

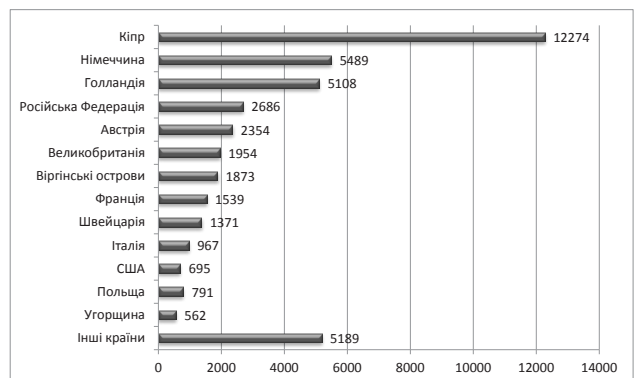

Рис. 5. Обсяг іноземних інвестицій в Україну за 2015 рік, млн дол. США

Далі розглянемо, в які країни рухаються потоки з нашої держави (табл. 3).

Як свідчать дані таблиці 3, кількість країн, в які інвестує наша держава, є значно меншою, ніж кількість країн, що інвестують в нашу економіку. Відповідно, й обсяг вкладень значно менше. Проілюструємо дані таблиці 3 графічно (рис. 6).

Таблиця 3
Структура країн, в які інвестувала Україна
у 2015 році (прямі інвестиції) [3]

Країна	Сума, млн. дол. США
Кіпр	5817,6
Російська Федерація	155,2
Латвія	76,9
Віргінські острови	51,9
Польща	51,3
Інші країни	101,5
Разом	6254,4

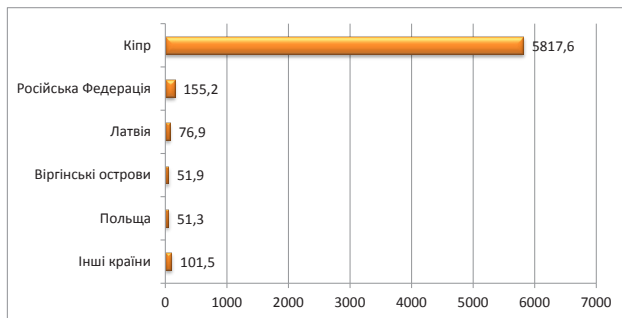

Рис. 6. Інвестиції з України за 2015 рік,
млн дол. США

Серед країн – отримувачів інвестицій знову виділяються дві офшорні зони – Кіпр та Віргінські острови. Вивід грошей через Кіпр склав 5817,6 млн дол. США, а через Віргінські острови значно менше – 51,9 млн дол. США.

Головною країною, в яку інвестує Україна, є наш східний сусід – Росія. Вкладення в цю країну складають 155,2 млн дол. США. Інвестиції з України в Латвію є вдвічі меншими і складають 76,9 млн дол. США. Завершує дану статистику Польща з інвестиціями у розмірі 51,3 млн дол. США. Інші країни займають невелику частку в структурі країн, в які інвестує Україна, – 101,5 млн дол. США.

Список літератури:

1. Активізація інвестиційного процесу в Україні : колективна монографія / [Т.В. Майорова, М.І. Дибя, С.В. Онишко та ін.] ; за наук. ред. М.І. Дибя, Т.В. Майорової ; М-во освіти і науки, молоді та спорту України, ДВНЗ «Київський нац. екон. ун-т ім. В. Гетьмана». – К. : КНЕУ, 2012. – 472 с.
2. Davidson W. The Impact of Foreign Direct Investment on the Economic Development of Central and Eastern Europe. – 2010. – Р. 54-155.
3. Кравців В.С. Залучення прямих іноземних інвестицій в економіку України: проблеми та політика активізації : монографія / В.С. Кравців, М.І. Мельник, В.Б. Антонов. – Львів : ІРД НАН України, 2011. – 368 с.
4. Литвинова В.В. Инвестиционная привлекательность и инвестиционный климат региона : монография / В.В. Литвинова. – М. : Финансовый университет, 2013. – 116 с.
5. Fabozzi F.J. The Theory and Practice of Investment Management: Asset Allocation, Valuation, Portfolio Construction, and Strategies, 2nd Edition / Frank J. Fabozzi, Harry M. Markowitz. – Published by John Wiley & Sons, Inc., New Jersey, 2011. – 704 p.
6. Швець В.Я. Аналіз інвестиційного клімату в економіці України та шляхи його покращення / В.Я. Швець // Економічний ніобелівський вісник. – 2014. – № 1(7). – С. 502-508.
7. Офіційний сайт журналу «Форбс» [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.forbes.com>.
8. Офіційний сайт Світового банку [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.worldbank.org>.
9. Офіційний сайт Державної служби статистики України [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.ukrstat.gov.ua>.

Розглянувши рух коштів з та в Україну та країни, які приймають в цьому участь, переходимо до заключного етапу дослідження – аналізу прямих іноземних інвестицій в Україну в 2015 році.

Обсяг прямих іноземних інвестицій в економіку України (акціонерний капітал нерезидентів) на 1 серпня 2015 року становив 41067 млн. дол. США, що на 4652 млн дол. США, або на 10,18%, менше показника на початок року [9]. Зниження обсягу інвестицій переважно зумовлено курсовою різницею, за рахунок чого акціонерний капітал знизився на 4730 млн дол. США, тоді як відплив акціонерного капіталу виявився незначним і становив 223 млн дол. США за одночасного надходження 345,5 млн дол. США нових інвестицій.

Більша частка інвестицій припадає на українську промисловість – 13153 млн дол. США (32% прямих інвестицій), а також на установи фінансової та страхової діяльності – 10236 млн дол. США (24,9%), підприємства оптової і роздрібною торгівлі, ремонту автотранспортних засобів і мотоциклів – 5520 млн дол. США (13,4%), організації по роботі з нерухомістю – 3482 млн дол. США (8,5%), наукові та технічні організації – 2288 млн дол. США (5,6%) [9].

Висновки і перспективи подальших досліджень. У цілому проведене дослідження руху інвестицій в Україну та з неї засвідчило виключну необхідність системного виявлення основних тенденцій зміни інвестиційного клімату й інвестиційної привабливості країни та пошуку можливих шляхів їх поліпшення. Враховуючи прогнози Світового банку, у найближчі роки Україна зможе створити привабливі умови для ведення бізнесу і залучення в нього іноземних інвестицій не із офшорних зон, а з країн із високорозвиненою ринковою економікою. Перспективами подальших досліджень має стати вивчення мотивації поведінки іноземного інвестора і важелів впливу на остаточне рішення щодо вибору країни – об'єкта інвестування.

Ржепишевская В. В.

Дяченко А. Г.

Полтавский национальный технический университет имени Юрия Кондратюка

ОСОБЕННОСТИ ИНВЕСТИЦИОННОГО ОБЕСПЕЧЕНИЯ БИЗНЕС-СРЕДЫ УКРАИНЫ

Резюме

Исследовано место Украины в мировом рейтинге стран по состоянию их развития. Проанализирована динамика движения инвестиционных потоков из и в Украину. Определены страны-инвесторы и страны – получатели инвестиций, а также степень их участия в данном процессе.

Ключевые слова: инвестиции, инвестиционный климат, инвестиционная привлекательность, сальдо инвестиционной деятельности.

Rzhepishavska V. V.

Diachenko A. G.

Yuri Kondratyuk Poltava National Technical University

FEATURES OF THE INVESTMENT PROVISION OF BUSINESS ENVIRONMENT IN UKRAINE

Summary

Ukraine's place in the global ranking of countries by their state of development is investigated. The dynamics of movement of investment flows from and to Ukraine is analyzed. Investor countries, recipient countries of investments and their participation in this process are defined.

Keywords: investments, investment climate, investment attractiveness, balance of investment activity.

УДК 339.137.2:338.24(477)

Сушарник Я. А.

Подільський державний аграрно-технічний університет

ФОРМУВАННЯ СИСТЕМИ КОНКУРЕНТОСПРОМОЖНОСТІ НА РІЗНИХ РІВНЯХ УПРАВЛІННЯ ЕКОНОМІКОЮ

Досліджено теоретичні засади економічної сутності конкуренції та конкурентоспроможності. Визначено класифікацію конкурентоспроможності за різними ознаками та відзначено часовий та порівняльний характер даного показника. Розглянуто сутність конкурентоспроможності на різних рівнях управління економікою, зокрема на мікрорівні, мезорівні та макrorівні.

Ключові слова: конкуренція, конкурентоспроможність, суперництво, ринок, перевага, конкурентна сила.

Постановка проблеми. Однією із важливих категорій економічної науки, що є рушійним елементом ринкової економіки, є конкуренція. В економічній літературі, попри широку вживаність цього поняття, зустрічаються значні розбіжності щодо визначення його розуміння та характеру діяльності. Як наукова проблема конкуренція як у теоретичних, так і в практичних аспектах є рушійною силою ринкової економіки і за своєю специфічною роллю є основою розвитку прогресу, яка сприяє формуванню й удосконаленню економічних відносин між суб'єктами ринку. Тому, з метою більш ефективного виробництва і реалізації продукції на ринку, кожен товаровиробник, у постійній боротьбі за ринок збуту і покупця, змушений проводити маркетингові дії, підвищувати якість продукції і послуг, знижувати ціни, раціонально використовувати економічний потенціал.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Значний внесок у дослідження з питань конкуренції зробили такі відомі зарубіжні економісти, як Ф. Енгельс, К. Маркс, М.Е. Портер, А. Сміт, Дж. Стіглер, Й. Шумпетер. У вітчизняній науковій думці питанням фундаментальних основ конкуренції та конкурентоспроможності в галузях при-
діляють увагу В. Андрійчук, К. Бородин, Б. Губ-

ський, О. Драган, М. Малік, М. Месель-Веселяк, С. Мочерний, П. Саблук, І. Топіха, О. Шпичак.

Виділення не вирішених раніше частин загальної проблеми. Проте фундаментальність дослідження конкуренції та конкурентоспроможності як важливого ринкового інституту часто мають фрагментний характер. Тому, незважаючи на значні зусилля науковців, які вивчають питання теорії конкуренції, багато аспектів цієї наукової проблеми залишаються недостатньо розкритими й обґрунтованими. Потребує подальшого дослідження аналіз наукової літератури з розкриття сутності і трансформації дефініції «конкуренція» та «конкурентоспроможність».

Мета статті – дослідити та обґрунтувати трактування сутності конкуренції та конкурентоспроможності на різних рівнях управління економікою.

Виклад основного матеріалу. Конкуренція (від лат. *concurentia* – стикатися, змагатися, зіштовхуватися) – це суперництво між товаровиробниками за найбільш сприятливі, економічно вигідні умови виробництва та реалізації продукції. Конкуренція змушує суб'єктів підприємницької діяльності не зупинятися на досягнутому, а постійно самовдосконалюватися, знижувати витрати на виробництво, покращувати, якість продукції, що